

О. В. Шевченко,

Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

ЖЕСТИ, ЯК СПОСІБ СПІЛКУВАННЯ З ІНШИМИ КУЛЬТУРАМИ В ХОДІ ВИВЧЕННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена використанню жестів, як способу спілкування з іншими культурами в ході вивчення французької мови.

Ключові слова: жести, невербальне спілкування, культура, міжкультурна комунікація, комунікативна компетентність.

Статья посвящена использованию жестов, как способа общения с другими культурами в ходе изучения французского языка.

Ключевые слова: жесты, невербальное общение, культура, межкультурная коммуникация, коммуникативная компетентность.

The article is devoted to the use of sign language as a way of communicating with other cultures in the study of French.

Keywords: gestures, non-verbal communication, culture, intercultural communication, communicative competence

Постановка проблеми у загальному вигляді. Міжнародні зв'язки України, вихід її у європейський простір, допомагають вказати на важливість вивчення іноземної мови, як засіб міжкультурної комунікації. В процесі спілкування та взаєморозуміння людей, важлива роль відводиться не лише мові але й так званому «невербальному спілкуванню» – мови жестів і рухів тіла. Визначальним принципом є орієнтація на оволодіння мовою жестів, як засобом спілкування в реальних життєвих ситуаціях. Попри таку важливу роль невербальних дій у процесі здійснення міжособистісного спілкування, спеціальному вивченню основних засобів невербального спілкування у мовному вузі уваги майже не відводиться. Отже, **актуальність** обраної теми зумовлюється необхідністю деяких змін в підходах до навчання, а саме володіння та використання сучасним вчителем іноземних мов інтерактивних технологій, за допомогою яких можливе вивчення та дослідження мови жестів у міжкультурній комунікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Невербальні аспекти комунікації почали вивчатися з початку 60-х років, а громадськості стало відомо про їхнє існування тоді, як у 1970 році Юлії Фаст опублікував свою книгу «Мова жестів». Ця книга узагальнювала дослідження про невербальні аспекти комунікації, пророблені вченими – біхевіористами до 1970 року [14, с. 35]. Існує велика кількість праць, які присвячені вивченню жестів у навчанні іноземної мови. Такі французькі дослідники як Кадет Л., Тельї М., Косньї досліджували педагогічні жести в ході вивчення іноземної мови.

Найбільш впливовою працею початку 20 століття була робота Чарльза Дарвіна «Вираження емоцій у людей та тварин», опублікована у 1872 році. Ним було виявлено і зареєстровано більше ніж 1000 невербальних знаків і сигналів.

Іспанська дослідниця Марія Аніта Рожеро зазначала: «жест це комунікативний невербальний аспект, який включає в себе всі знаки, які відповідають чотирьом значенням: le toucher (дотик) (присутність чи відсутність фізичного контакту), la vue (погляд) (фізична поява, жести, одяг...), l'odorat (запах), le gout (смак). Дослідник в області жестів Альберт Мейерабиан встановив, що передача інформації відбувається вербально (тільки слова) на 7%, за рахунок звуків (тон голосу, інтонація звуку) на 38% і за рахунок невербальних засобів на 55% [14, с. 40].

Теоретики ораторського мистецтва у статтях про лекторську майстерність також звертали особливу увагу на жестикуляцію. А. Ф. Коні в «Радах лекторам» пише: «*Жести оживляють мову, але ними слід користуватися обережно. Певний жест повинен відповідати змісту та значенню виразу або окремого слова. Занадто часті, одноманітні, метушливі, різкі рухи рук недоречні та дратують*» [14, с. 45].

Наукова новизна: полягає в тому, що вперше обґрунтовано та визначено основні форми невербального спілкування в ході вивчення іноземної мови; проаналізовано жести франкомовних країн. Значення здобутих результатів полягає в обґрунтуванні положень, які поглиблюють розуміння процесів, що впливають на розвиток соціокультурного компонента змісту навчання іноземної мови.

Теоретико-методологічною основою дослідження є соціокультурні ідеї діалогу культур та їх вплив на розвиток особистості (В.В.Андрієвська, Г.О.Балл, О.В.Киричук).

Мета статті – дослідити та розглянути культурні жести в ході вивчення іноземної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оволодіння невербальним мовленням важливе не тільки для комунікації, але й для формування внутрішнього світу учня і його ставлення до носіїв мови, до культури, до їх способу життя. Вивчення іноземної мови нерозривно пов'язане з оволодінням національної культури, яка передбачає не тільки засвоєння культурологічних знань (фактів культури), а й формування здатності і готовності розуміти ментальність носіїв мови, а також особливості комунікативної поведінки. Для створення комунікативної ситуації вчитель повинен здійснювати відбір невербального і вербального змісту, розглядаючи іноземну мову, як систему орієнтирів, необхідних учневі для діалогу. Навчання культурних жестів дозволяє уникнути ситуацій «непорозуміння» з носіями мови. Відкрити для себе захоплюючий аспект цільової культури, пізнати, зрозуміти та з повагою віднестись до способу спілкування інших культур.

Спілкуючись з носієм іншої мови та подорожуючи закордон, ми можемо не лише дізнатися про рівень різноманітності жестів але й їх використання [4].

Як викладати жести в ході вивчення французької іноземної мови (FLE), щоб це було доречним при привітанні, поясненні та ідіоматичних виразів? Як налаштувати учнів, спостерігаючи, не засуджувати та зрозуміти? Принципи, про які буде йти мова, стосовно жестів французької культури, можуть бути притаманні іншим культурам, особливо франкофонним.

Говорячи про жести ми можемо сказати про мову знаків чи про рухи, які ми робимо спонтанно при розмові, які притаманні певній культурі. Як їх розрізнити?

Перед усім потрібно зважати на мову знаків, як мову повноцінну, кодовану та стилізовану. Ця мова є повністю незалежною від вербальних виразів. Жести утворилися спонтанно співрозмовником для супроводження своєї речі і відображають та часто вказують на його думки. Наприклад, людина каже «Залишаємось на зв'язку?» імітуючи клацання на клавіші означає, що контакт підтримуватиметься не телефоном, а електронною поштою або смс. Жест буде незрозумілим, якщо не супроводжуватиметься словом. За межами цього контексту, він може означати: друкувати на друкарській машині або грати на фортепіано.

Між мовою знаків і невербальною, знаходяться культурні жести або емблеми. Вони є досить стилізованими – мають чітку та сталу форму – асоціюються з мовленням, так, як дуже часто супроводжуються певним словом або виразом (можуть використовуватися самостійно). Деякі жести є універсальні і більшість з них характеризує якийсь один регіон. Часто один і той самий знаковий жест має різне значення в двох різних культурах. Широко використовуваний в одній культурі і може бути взагалі невідомим для іншої. Наприклад, манера рахувати на пальцях варіюється відповідно до культур: французи часто використовують палець та індекс, щоб показати цифру 2 тоді, як в Китаї цей жест означає 8. Саме в таких ситуаціях і виникає проблема інтерпретації. Кивнути головою (*dodeliner*) зліва на право є використовуваним знаком в таких регіонах світу як: Болгарія, Греція, Індія, Пакистан, а у Франції він більше використовується для позначення «не зовсім так» [5].

Серед жестів рукою, зібрані пальці разом відвести на відстань потім приблизити кілька разів, у Франції і у Бельгії означає «боятися». В деяких регіонах світу, таких, як південна Америка, цей жест означає «багато», що і часто призводить до плутанини [6].

Розглянемо інший приклад відмінності, який видно в самому акті: щоб когось покликати, французи (як англійці, американці) лякають пальцями, долонею вгору, тоді коли в Італії, Іспанії, Тунісі крутять долонею донизу.

Далі мова піде про емблеми, як умовне зображення ідеї через малюнок і які характеризують певну культуру. Кожне соціолінгвістичне суспільство містить в середньому від 150 до 200 емблем. Французи, як і Італійці включають приблизно 200 емблем.

На семантичному рівні французькі емблеми можуть поділятися на :емоції, почуття (через міміку) 32%; вольові, які слугують, щоб впливати на інших ('stop', 'silence', 'venez' ...) 13%; фатичні – жести вступу до контакту (привітання та інші комунікативні дії) 10%; передача інформації 26%; образливі 17%.

Серед французьких емблем найбільш використовувані, це ідіоматичні вирази, такі, як «j'en ai ras le bol» (набридло), «il est bouffé» (напиханий), «mon œil» (я тобі не вірю). Зазвичай це фамільярні вирази але не завжди. Французи щоденно використовують прості жести для того, щоб керувати базовою інформацією при привітанні, рахунку на пальцях. Знаки також часто використовуються коли потрібно вказати на дистанцію, шум або коли є необхідність бути стриманим в усному мовленні [4].

Щоб викладати мову жестів, вчитель повинен їх урізноманітнити. Бажано, самостійно обирати і використовувати іноземні жести (наприклад жест: j'entends mal (погано чую) або Chut (Цить!). Потрібно допомогти учням створити їхню систему культурного релятивізму, беручи до уваги невербальні характеристики рідної мови. Після дослідження французьких жестів, доречним буде використати їх на практиці у вигляді рольових ігор, сценах, діалогах.

В процесі вивчення іноземної мови, важливим є використання мультимедійних засобів. Тому програма типу Power Point допоможе розширити знання та надасть яскравості виучуваним жестам. Цей спосіб потребує послідовні дії, а інформативні знання та засоби не завжди досяжні вчителю, тоді він може самостійно продемонструвати жест аудиторії, або віднайти зразок у вигляді автентичного документу.

Висновки. У сучасному суспільстві, в епоху загальноєвропейського розвитку змінюється і зростає статус іноземної мови як навчального предмета. Оволодіння іноземною мовою нерозривно пов'язане з оволодінням національною культурою, яка передбачає не тільки засвоєння культурологічних знань (фактів культури), а й формування здатності і готовності розуміти ментальність носіїв мови, а також особливості комунікативної та некомунікативної (тобто жести, міміка, пози і т.д.) поведінки народу цієї країни.

Велика кількість дослідників займається питанням використання іншомовних культурних жестів в процесі вивчення іноземної мови, такі як: Кадет Л., Тельї М., Косні досліджували педагогічні жести в ході вивчення іноземної мови; Юлій Фаст, Марія Аніта Рожеро, Альберт Мейерабиан та інші. Комунікативно-грамотний педагог знає не тільки словесно оптимальні засоби при спілкуванні з аудиторією, а й відповідну їм інтонацію, жестикуляційний комплекс, що забезпечує діалогічну відкритість, правильне розуміння сказаного. Виходить, що в розпорядженні викладача не одна, а дві мови спілкування, вербальна і невербальна. Між мовою знаків і невербальною, знаходяться культурні жести або емблеми. Вони є досить стилізованими – мають чітку та сталу форму – асоціюються з мовленням, так, як дуже часто супроводжуються певним словом або виразом (можуть використовуватися самостійно).

Вивчення жестів мови країни якої вивчається викликає велику зацікавленість учнів, так як процес їх вивчення є мотивуючим і захоплюючим. Використати їх можна в рольових іграх, діалогах, сценах. Жести як

один з елементів невербальної поведінки мають як універсальний характер, що сприяє порозумінню між представниками різних культур, так і національно культурну специфіку, яка визначає те, наскільки успішною буде міжкультурне спілкування.

У перспективі передбачається розробка моделі навчання іншим невербальним засобам комунікації, зокрема, міміки, просодики.

Література:

1. Піз А. Мова рухів тіла / А. Піз. – Нижній Новгород, 1992.
2. Піз Аллан. Язык жестов: как читать мысли других людей по их жестам / Аллан Пиз. – М. : Ай-Кью – 1995. – 257 с.
3. Пиз Аллан. Язык жестов: увлекательное пособие для деловых людей / Аллан Пиз. – М. : Ай-Кью – 1992. – 112 с.
4. Cadet L., Tellier M. «Le geste pedagogique dans la formation des enseignants de LE réflexion à partir d'un corpus de journaux d'apprentissage», in Les Cahiers de Théodile / L. Cadet, M. Tellier. – № 7. – 2007. – PP. 67–80.
5. Green J. R. «A Focus Report Kinesics in the foreign language classroom», Foreign Language Annals 5 / J. R. Green. – 1971. – PP. 62–68.
6. Revue de la Fédération Internationale des Professeurs de Français «Le français dans le monde».